

Rådhus og Arresthus år 1585.

Placering. Rådhuset var placeret ved hjørnet af Søndergade og Provstegyde (nu Rådhusgade).

Funktioner. Det indeholdt Byting, Civilarrest, Herredsting og Rådstue.

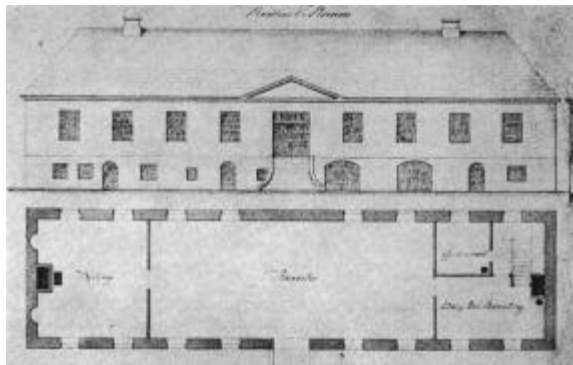
Kronologi. Horsens Rådhus opført 1585 på hellig jord.

1703 Blev huset restaureret.

1752 Denne gang var restaureringen meget omfattende bl.a. blev arresterne forbedret.

1793 Her blev bl.a. der hugget hul i murværket, således at cellerne i kælderen fik vinduer.

1854 blev huset nedrevet.

Tegningens tekst siger fra venstre: Byting, rådstue, civilarrest og Nim herredsting

Arrestens personale bestod af arrestforvareren (slutteren), hans kone der stod for madlavningen (som ikke fik tænderne til at løbe i vand), og løst ansat personale, det kunne være vægteren eller andre stærke karle

Slutteren (arrestforvaren).

I grænselandet mellem ærlige og uærlige – allernederst i guds og Majestætens og hele folkets ordenshierarki, hvor selv det usleste menneske dog stadig er et menneske – finder vi bysvenden, slutteren og stodderfogeden, tre embeder, der er så ilde ansete, at stillingerne kun kan besættes af personer, der i forvejen har mistet al borgerlig agtelse.

Tilbage 16., 17. og 18. århundrede risikerede arrestforvaren (slutteren) selv fængsel, hvis en fange undveg fra hans varetægt. Det var ved Kgl. Forordning af 1695 bestemt, at såfremt en fange undveg, skulle den slutter, hvis slette tilsyn var årsag hertil, selv lide samme straf, som den undvegne skulle have haft.

Der skulle således blot en enkel fejldisposition til for, at slutterens status ændres fra ansat til indsat.

Slutteren Niels Sørensen Qvist tog så lemfældigt på sine pligter, at han 1725 blev dømt til 3 års arbejde i jern på Bremerholm. Hans forseelse var, at en tyveknægt Jens muremester, der var dømt til galgen, var blevet set ude af sit fangehul i et andet værelse siddende på en skammel og indtage sin mad sammen med slutteren. Og når Jens muremester havde fået sin mad, da fik han af slutteren 1

pægl. brændevin med ind i hullet. Men muremesteren takkede for venligheden ved at rømme fra arresten, hvorved sammenhængen blev afsløret.

En anden slutter blev sendt til Viborg Tugthus efter at have gjort sig skyldig i:”... medlidenhed, skjødeløshed og uforsvarlig omgang med at tilslutte (låse) Arrestanterne...”.

Med disse udsigter er det forståeligt, at en ansættelse som slutter kun virkede tillokkende på de allerfærreste, og ofte kun på personer fra den laveste almue.

Slutterens funktion var samtidig genstand for almindelig ringeagt skabt af den afsmitning, som omgangen med den uærlige forbryder gav.

Roller som den moralsk dybt nedsunkne, som den jævne borger distancerede sig fra, havde slutteren eller bysvenden, som han også blev kaldt, til en vis grad arvet fra bøddlen – der tidligere ofte både var slutter og skarpretter

Noget om fangernes forhold

Tidens humane indstilling viste sig i en stærk interesse for en forbedring af fængslerne. I Horsens lå fængslet som nævnt på rådhuset. Af en indberetning i 1803 fremgår det, at der var to arrestceller den ene på 29 kvadrat alen (ca. 18 kvadratmeter) med et lille vindue, cellen var bestemt for gældsarrestanter, den anden på 22 kvadrat alen (ca. 13 kvadratmeter) var uden vinduer og bestemt for folk, der en kort tid var indsat på vand og brød.

I kælderetagen var der 4 celler, den ene var på 24 kvadrat alen (ca. 15 kvadratmeter) med et vindue, der kunne lukkes op, cellen var for dem, der forventedes ikke at ville flygte. De 3 andre var bestemt for grove forbrydere. Hvert rum var på 14 kvadrat alen (ca. 9 kvadratmeter).

En regeringskommision havde forslået hjørneskabe i arresterne til toiletter, men det var for besværligt at indrette. Bygmester Johan Høffner foreslog, at arrestanterne et par gange om dagen blev ført til et vandhus, som var anlagt for de militære, 30 skridt fra arresterne, så kunne de også få lidt frisk luft.

Magistraten mente ikke, der burde foretages ændringer. Det havde man gjort i 1793, idet man huggede vinduer ud til rummene i kælderen og forsynede cellerne med sengesteder! Samtidig blev 2 små fangehuller på hver 3½ kvadrat alen (godt 2 kvadratmeter), ved arrestforvarerens bolig nedlagt.

Rådhuset blev nedrevet i 1854 og det nye rådhus taget i brug 1856/57

Rådhuset er bygget 1855-56

Kilder: Fra Fangehus til Byrådssal/J.K.Jensen

Horsens Historie indtil 1837/Sv Aage Bay

Blade af Horsens Købstads Historie/J.K.Jensen

I Rådhusets skygge/Lokalhistorisk arkiv for Aalborg Kommune

Horsens Kommunale styre 1837 – 1868/Sv.Aage Bay

Lov og Orden/Flemming Jarlskov